

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte tirsdag 2. februar 1965 kl. 10.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Bondevik, Bratteli, Braadland, Kjøs, Langhelle, Langlo, Finn Moe, Nordahl, Jakob Pettersen, Røiseland, Rakel Seweriin, Ingvaldsen, Hambro, Borten, Dahl, Hareide, Hegna, Hønsvald, Erling Petersen, Watnebryn og Leiro.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Fung. utenriksminister, justisminister Gundersen.

Konsulent Bjørn Jensen, Utenriksdepartementet, ble gitt adgang til møtet.

Formannen: Møtet er sammenkalt for at fungerende utenriksminister skal kunne redegjøre ikke egentlig for hele FN's finansielle situasjon, som det står i innkallelsen, men for et spørsmål som er kommet opp og som krever en rask avgjørelse.

Dermed overlater jeg ordet til fungerende utenriksminister, statsråd Gundersen.

Statsråd Gundersen: Da dette møte ble avtalt fredag formiddag, forelå det en situasjon i FN som var uklar og usikker, og som nok under den videre utvikling kunne komme til å kreve raske beslutninger også fra vår side. I mellomtiden har det avklaret seg – hvis man kan bruke det uttrykket – slik at det nå i morges ser ut som om Generalforsamlingen vil bli oppløst og komme sammen igjen på et eller annet senere tidspunkt, kanskje i løpet av våren eller kanskje ikke før til høsten, fordi man simpelthen ikke er kommet noen vei med løsningen av den såkalte "finanskrise". I stedet for da å ta denne såkalte "konfrontasjonen" med en votering om anvendelse av Paktens artikkel 19, er det underhånden, ser det ut til, oppnådd i all fall så meget av en forståelse at man utsetter det hele for å få tid til videre arbeid med saken. Under disse omstendigheter er det vel et spørsmål om det har noen hensikt å gå inn på hele spørsmålet nå. Jeg har selv en følelse av at det like gjerne kan utstå inntil utenriksministeren selv er tilbake igjen i midten av uken, og så kan han i tilfelle redegjøre for hele sakens utvikling og stilling.

La meg nevne et eneste moment. På et tidspunkt i forrige uke så det ut som om det skulle være mulighet for å løse krisen. En del land – de skandinaviske land, Canada og noen flere – ville melde fra i Generalforsamlingen at de for sin del var villige til å yte et frivillig bidrag til løsning av krisen og angi størrelsen av dette bidrag. Tanken var da den at man med dette skulle kunne få en lang rekke land til å gjøre det samme, og dermed stille den sovjetiske delegasjon i den situasjon at den også ville måtte si fra om hvor stort bidrag man ville yte.

Utenriksministeren ba om fullmakt til å tilby et slikt bidrag, men naturligvis under forutsetning av at de bevilgende myndigheter ville være enig i det. Han ba om dette tirsdag formiddag, og han måtte ha fullmakten den samme dag hvis den skulle kunne brukes. I en regjeringsskonferanse tirsdag ga Regjeringen ham fullmakt til å

tilby et bidrag på inntil 6 mill. kroner. Det ble imidlertid ikke noe av det. Allerede samme kveld, eller i all fall dagen etter, var det på det rene at dette tilbud ikke ville kunne fremsettes i den foreliggende situasjon, og det har senere ikke vært noe spørsmål om det. Men man kan ikke utelukke at en lignende situasjon kan inntreffe igjen, så fullmakten står ved lag. Dette ville jeg gjerne ha forelagt for utenrikskomiteen i midten av forrige uke – altså så snart som mulig etter at vi hadde fått telegrammet fra utenriksministeren – men av praktiske grunner lot det seg ikke gjøre. Jeg har altså ikke kunnet forelegge spørsmålet før nå, litt post festum, og formodentlig ikke lenger aktuelt.

Jeg kan også nevne at den sovjetiske ambassadør etter instruks kom i Utenriksdepartementet mandag i forrige uke og redegjorde for det sovjetiske syn på saken. Det inneholdt ikke noe nytt, men han skulle da etter instruks henstille til Norge å gi det sovjetiske syn på saken sin tilslutning. Jeg hadde en samtale med ham og forsøkte å få definert hvori meningsforskjellen nå består, hva avstanden mellom partene er, og det som kom ut av denne samtalen, var at den sovjetiske regjering var villig til å yte et frivillig bidrag til løsning av krisen. Det var det blitt sagt fra om, men størrelsen av det ville de overhodet ikke diskutere, for hvis bidragets størrelse skulle diskuteres og eventuelt fastlegges under slike diskusjoner, var det ikke lenger noe frivillig bidrag. Da var det et tvungent bidrag, og det ville de ikke gå med på. Jeg spurte ham da om de ikke kunne oppgi frivillig hvor stort det frivillige bidrag ville være, for så var hele krisen løst, men det kunne han ikke svare på fordi han ikke hadde noen instruks om det. Dermed sto man altså der, og slik er i all enkelhet situasjonen fremdeles, så vidt jeg forstår.

Russerne vil at Generalforsamlingen nå skal gå over til sin ordinære forretningsorden, med vanlige voteringer, og når det er satt i gang, vil de oppgi hvor stort bidrag de vil yte, mens amerikanerne på sin side ikke vil at Generalforsamlingen skal komme i gang på ordinær måte før spørsmålet om bidraget er løst. Det er mulig at det er mer komplisert enn dette, men det er i all fall det som jeg har klart å få ut av de telegrammer jeg har lest. Der står man, og det ser ut til at man blir stående der nå en stund.

Jeg tror jeg skal begrense meg til dette.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen. Jeg vil gjerne få lov til å føye til at det kunne være bra om man tok stilling til en slik fullmakt om et bidrag på 6 mill. kroner, fordi man jo ikke vet om spørsmålet kan bli aktuelt igjen. Jeg vet ikke om det da vil kunne bli i den form at visse land skulle gå i spissen for på den måten å få de andre med seg. Den tanken synes visstnok å være oppgitt. Men på den annen side kan man ikke se bort fra at FN er i en virkelig finansiell krise. Man vet ikke hvordan man skal møte februar måneds utbetalinger – man har visst nå bare 14 eller kanskje bare 9 mill. dollar igjen – og spørsmålet om et eventuelt tilskudd kan derfor bli aktuelt.

Erling Petersen: Det er riktig at FN er inne i en krise, men det er to sider ved den krisen. Den ene er den øyeblikkelige finanskrisen, at kassen er tom, og det er

den som tydelig synes. Men under dette ligger en annen og mer alvorlig sak, nemlig den krise som består i at man i denne verdensorganisasjonen nå er inne i en fase hvor man ikke kan bli enig om en sak som krever et så vidt lite offer fra de enkelte land som de bidrag det er snakk om, for disse bidrag betyr ingen ting i de enkelte nasjoners statsbudsjetter. Når man altså ikke er villig til å yte noe offer på det området, i hvilken grad kan man da vente at de samme land skal bringe andre offer av hensyn til FN's totale interesser?

For meg er den annen side av krisen den aller mest alvorlige, og av den grunn ser jeg med noen skepsis på forsøk på å løse den første og umiddelbare krisen, finanskrisen, ved midlertidige eller overfladiske tiltak. Hittil har FN gang på gang utsatt hele problemet ved en rekke forskjellige midler. Nå synes disse nesten å være uttømt. Jeg forstår det nå slik at Norge har vært med på, sammen med de skandinaviske land og Canada – det er jo en kjent gruppe – å utfolde et visst initiativ for å få i gang dette siste forsøket med frivillige bidrag, som altså heller ikke har ført fram. Jeg tror at det er en tvilsom linje å følge, og det er enda mer tvilsomt å være med blant initiativtakerne til en slik løsning som utvilsomt må bli ganske kortvarig.

Vi er alle opptatt av FN's fremtid, og det er akseptert i norsk politikk at vi støtter FN og gjerne vil ha et sterkere FN. Men jeg vil da legge til en liten ting: Vi tenker alltid på det FN vi har kjent. – Vi legger ikke så meget merke til at FN jo har skiftet karakter en del i den senere tid, og tenker ikke så meget på at dette skifte kan komme til å gjøre seg mer gjeldende i årene fremover. Vi kan komme til å stå overfor et FN av en annen type enn det vi egentlig har satset på, og som vi setter meget inn på å styrke og på å være et lojalt medlem av. Jeg skal ikke gå i detalj inn på denne endring, men jeg tror at det er en av de ting som vi må ta med i regnskapet.

Men for da å konkludere, er jeg altså redd for at de tiltak man gjør for å få til en øyeblikkelig løsning av den finansielle krisen, vil være av relativt liten verdi hvis man ikke så å si kan få tint opp forholdene til bunns og få løst den annen krise, som dreier seg om villigheten til å yte noe for FN og innordne seg under helheten.

Langlo: FN har, så vidt eg veit, ikkje vedteke noko budsjett for 1965. Men ved å betale inn det ordinære tilskotet i januar måned, så å seie à conto, kunne ein frå Noregs side gje eit tilskot til den vanlege drifta av FN trass i at det ikkje er vedteke noko budsjett.

Når det gjeld det spørsmålet hr. Erling Petersen var inne på, har han for så vidt rett i det han der hevda, men det vil ta tid å få undersøkt saka til botnar, og i mellomtida kan vi ikkje la FN døy. Derfor må vi vere villige til å yte vår skjerv for å kunne halde FN gåande i alle fall til ein kan få undersøkt saka til botnar og om mogleg kome fram til eit resultat.

Jakob Pettersen: Det var for så vidt det samme som hr. Langlo var inne på, jeg gjerne ville si litt om. Jeg går ut fra at vi må hjelpe til med å skaffe de midler som skal til for å holde det normale FN gående, inntil en vet noe mer om det som skjer der borte nå, og det som kommer til å skje i løpet av den nærmeste tid. Om FN kan klare seg ved hjelp av de normale tilskott det ellers får nå, eller om det må

ekstra tilskott til, vet vi i øyeblikket ikke så mye om. Det som har tømt FN's kasse fullstendig, er Kongo-aksjonen og de forpliktelser som den har ført med seg. Jeg skulle derfor anta at vi bør få en inngående redegjørelse fra utenriksministeren når han nå kommer tilbake, formodentlig i løpet av denne uke eller i begynnelsen av neste, slik at vi kan få bedre oversikt over det som har holdt på å skje der borte i det siste, og over hvordan det har utviklet seg.

Jeg har for min del ingenting imot at vi gir Regjeringen den fullmakt som fungerende utenriksminister nevnte, på 6 millioner kroner, dersom det viser seg å være nødvendig.

Men ellers er det vel ikke bare dette spørsmålet som har vært sterkt fremme i bildet i det siste. Det har vel konkretisert seg i spørsmålet om artikkel 19 om at et land automatisk skal miste stemmeretten når det totalt sett skylder for mer enn to år – det har kanskje på mange måter vært et av kjernepunktene – men bak det ligger også et annet spørsmål som jeg skulle tro er nokså aktuelt nå. Det er spørsmålet om en – ikke minst på grunn av den strukturendring som en har fått i FN, og som hr. Erling Petersen var inne på – kanskje bør prøve å trekke mer tilbake igjen til Sikkerhetsrådet, slik at Sikkerhetsrådet blir, skal vi si, det organ som Pakten i sin tid forutsatte, og som det ikke har kunnet være fullt ut, i all fall var det slik en tid, nettopp på grunn av at Sovjet blokkerte det på forskjellig vis, ikke minst ved sin vetorett. Jeg tror at det på mange måter er der et av kjernepunktene ligger i utviklingen fremover.

Ingvaldsen: Jeg vil gjerne få lov til å understreke hr. Erling Petersens problemstilling om en akutt og åpenbar likviditetskrise og så den store, underliggende krise som skyldes alvorlig meningsforskjell. Hvis Generalforsamlingen nå oppløses og utsettes, er FN's virksomhet dermed på en måte lammet, og FN's betydning er dermed også tilsvarende redusert. Dette er et resultat av langvarige og dyptgående motsetninger, for det er meget som tyder på at russerne har hatt en annen hensikt med og en annen målsetting for sin deltakelse i FN enn de fleste andre land og deriblant Norge.

Et av de alvorligste motsetningsforhold som har skapt denne akutte situasjonen, er FN's fredsbevarende operasjoner, som russerne og deres feller helt har motsatt seg, og da åpenbart av politiske grunner. De har andre oppfatninger. Når det gjelder disse aksjonene, kunne det jo ha vært så sin sak hvis de var kortvarige, men de har en tendens til å bli mer eller mindre permanente. Så lenge de eksisterer, har man faktisk dette motsetningsforholdet, idet russerne nå en gang prinsipielt er imot dem, og det samme er også tilfellet når det gjelder Frankrike og andre land. Jeg kan ikke se det annerledes enn at så lenge disse fredsbevarende aksjoner fortsetter, har man et direkte stridsspørsmål som i øyeblikket ser ut til å være uløselig, og de medfører dessuten så store utgifter at det er ødeleggende for organisasjonens økonomi.

Etter min mening kan man ikke løse denne krisen uten å løse spørsmålet om FN's fredsbevarende aksjoner, og det ser i øyeblikket for meg ut som om det ikke er løsbart innen FN. Spørsmålet blir i grunnen da hvordan vi skal stille oss til det. Det

har forbauset meg mange ganger at vi her i landet uten å reflektere over disse meget alvorlige konsekvenser og motsetninger, bare har ett standpunkt som så å si er tatt rent automatisk og følelsesmessig. Vi skal være med på alt som heter fredsbevarende aksjoner. Vi agiterer for en øking av den virksomhet som er selve problemet, mens det etter min mening er meget som taler for at man gikk inn for å avvikle denne hvis man har tro på at man kan bygge på FN fremover. Det er også så mange andre oppløsningstendenser som man må være klar over, og jeg kan ikke se at det har noen fornuftig hensikt å øke disse og markere ytterligere den meningsforskjell som nå en gang er til stede når det gjelder de fredsbevarende aksjoner.

Langhelle: Det er vel ikke naturlig i dag å gå inn på det som er kalt "den underliggende krise". Det vil det bli anledning til når utenriksministeren er kommet tilbake og kan gi en samlet oversikt over situasjonen som den nå for øyeblikket er i FN. Men jeg vil gjerne – siden vi er bedt om det – bare ta standpunkt til den konkrete detaljen som den fungerende utenriksminister nevnte, om et kortsiktig bidrag til FN. Uten å komme inn på hele resonnementet, vil jeg for min del si at FN har en så grunnleggende betydning også for vårt land at vi bør være villige til å være med på initiativ sammen med andre stater som ser det på samme måte og også fremme tilbud om finansiell støtte. Jeg ser det slik at det store problemet, den underliggende krise, vil det ta tid å finne fram til løsning på. Nå gjelder det å vinne tid og å finne kortsiktige løsninger, og jeg vil se det som en oppgave for Norge å være med på å bidra til å finne slike kortsiktige løsninger. Jeg tror det er et standpunkt som vil ha bred støtte i Stortinget og enda bredere støtte i folket.

Bondevik: Eg forstod statsråden slik at Regjeringa hadde gjeve utanriksministeren fullmakt til eventuelt å kunna gå inn for ei omframtløyving i denne situasjonen, og at den fullmakta ikkje er dregen tilbake, men står ved lag. For så vidt har korkje den utvida utanrikskomiteen eller Stortinget noko å seia i den samanhengen.

For meg står det slik at her er det i grunnen ikkje spørsmål om pengar. Det russiske standpunktet tyder også på at det i grunnen ikkje er pengar det står om, for dei kunne i tilfellet vera viljuge til å løyva ein sum for at FN skulle kunna gå nokolunde som før. Men det er eit prestisjespørsmål, og det gjeld ikkje berre situasjonen i dag – det gjeld faktisk framtida. Eg ser det slik at *det* er kjernen i spørsmålet. Me har dette spørsmålet om bruk av artikkel 19, som me kjenner alle saman, men var det ikkje med tanke på framtida for FN, kunne sikkert både Sovjet og USA ha bøygt av. Men det er vel ein ting som ein i alle tilfelle må ta omsyn til, slik eg ser det.

Eg kjenner ikkje i detalj til den finansielle stoda i FN, men det er klårt etter avismeldingane at dersom det ikkje vert gjort noko med FN, brotnar vel heile sekretariatet saman om det skal gå i månadsvis utan at dei i tilfellet får ta opp lån eller vågar å ta opp lån. Då må dei vel ha garantiar, og fullmakter osb. Det er nokså viktig frå vår synstad at ikkje maskineriet brotnar saman heilt eller delvis i den

perioden som kanskje kan føra til eit nytt resultat når det gjeld den store krisen. Den knyter seg i fyrste rekkje, i alle fall formelt, til artikkel 19, men eg trur nok det ligg heilt andre ting bak, som me enno ikkje har fått greie på. Difor trur eg at me faktisk ikkje kan gjera noko før utanriksministeren kjem tilbake og kan leggja fram i alle fall noko meir av det bakgrunnsstoffet som han sikkert har fått greie på direkte eller indirekte medan han har vore der borte. Ut frå det har me desse dagane berre å venta og sjå kva som eventuelt kan skje.

Dersom sjølve Hovudforsamlinga ikkje skal koma saman – slik som det står i avisene i dag – før i mai–juni eller kanskje i september–oktober, er det ingen tvil om at det skal nokså mykje pengar til i mellomtida om det ikkje skal brotna heilt saman. Det som det er spørsmål om for oss i dag, er om me eventuelt er viljuge til å ofra noko for at det i alle fall skal vera ein siste sjanse til å koma fram til semje mellom dei to hovudpartane på eit seinare tidspunkt.

Røiseland: Eg må vere einig med hr. Erling Petersen i at vi kjenner svært lite til den framtidige utviklinga i FN. FN kan diverre kome til å skifte ansikt, og det er ikkje visst at FN om nokre år, i alle fall faktisk, vil vere noko vern om demokratiet, endå om det vil vere det formelt. Men vår oppgåve må likevel vere å gjere det vesle vi kan, for å hindre at utviklinga går den gale vegen. Eg synest nok at FN hittil har hatt så mykje å seie for freden i verda at vi må satse på FN så lenge vi kan, og prøve å hindre ei gal utvikling.

Det som vel då er spørsmålet her i dag, er om vi skal vere med på å yte pengar til den overflatebehandlinga som det her er tale om, for eg skjønar ikkje at det kan bli spørsmål om noko meir enn ei overflatebehandling. Denne komiteen kan ikkje løyve 6 mill. kroner – det er det berre Stortinget som kan. Men for min part må eg gje mi tilslutning til det Regjeringa har sagt, at Regjeringa vil gje utanriksministeren fullmakt til i tilfellet å kunne seie at vi skal yte eit tilskot på 6 mill. kroner. Eg finn ingen grunn til å kritisere det ein der har gjort – tvert om gjev eg mi tilslutning til det.

Kjøs: Jeg oppfattet den fungerende utenriksminister slik at det initiativ som Norge sammen med de øvrige skandinaviske land og Canada hadde tatt, tok sikte på å løse den akutte stemmerettskrise i FN ved at de innbetalinger som disse initiativtagere var villige til å yte, skulle utløse innbetalinger fra en rekke land, og dermed muligens få også Sovjet-Russland til å betale frivillig bidrag, slik at man på den måten kunne komme ut av det dødvanne som FN for tiden er i. Jeg synes at hvis initiativet kunne ha ført til et slikt resultat – som jo meningen var – så var det et riktig initiativ. Jeg mener også det ville være riktig da å være med på å bruke de penger som var nødvendig for å få denne bevegelsen og denne frivillige innbetalingen i gang. Det ble altså ikke noe av det denne gangen, men det er jo en utvei og en mulighet som kan komme til å melde seg igjen. Da synes jeg – med det mål for øye å få disse frivillige innbetalinger i gang og dermed også få Sovjet-Russland til å være med på denne veien til å komme ut av den akutte

stemmerettskrise – det er riktig å være med på å forsøke det, og også å anvende det beløp som var antydnet her som nødvendig for å få dette i gang.

Jeg er fullt oppmerksom på det som er sagt av flere her, at FN står overfor store vanskeligheter, for det første fordi endel land er veldig trege og til dels uvillige til å betale sine pliktige bidrag, og for det annet fordi organisasjonen har fått en noe annen karakter etter at så mange nye medlemsland er tatt opp. Men dette er jo vanskeligheter som ikke kan overvinnnes på kort tid, og jeg mener at man må gjøre det man kan for å hindre at FN går i oppløsning, og da må vi også være villige til å være med på midlertidige ordninger – man kan gjerne kalle det overflatebehandling – inntil man får se om det er noen mulighet for å redde situasjonen, eller om organisasjonen skal gå i oppløsning. Men det kan vi ikke si noe avgjort om ennå, og da mener jeg vi ikke har annet å gjøre enn å være med å støtte opp om organisasjonen for om mulig å redde den, slik at den fortsatt kan bli det organ som vi hadde ment at den skulle være.

Når det gjelder dette spesielle tiltaket, mener jeg derfor at det – slik som jeg ser hensikten med det – var et riktig initiativ, og at man gjerne også får være med på å bruke det beløp fungerende utenriksminister har nevnt.

Borten: Jeg vil gjerne si at om det står på de 6 mill. kroner, så er det vel ingen meningsforskjell på det punktet, verken her eller i Stortinget, hvis man med det bidraget kan hjelpe til å løse den akutte krisen som er oppstått. Men jeg forsto den fungerende utenriksminister slik at han ikke ba komiteen ta standpunkt til det før utenriksminister Lange kommer tilbake, ifølge det telegrammet som det ble referert til. Spørsmålet er da om det er grunn til å fortsette denne debatten noe lenger, men at vi venter til utenriksminister Lange kommer tilbake og vi får hele bakgrunnen.

Statsråd Gundersen: Får jeg kanskje lov å gjøre en kort bemerkning i tilknytning til det hr. Borten nå sa, og også i anledning av en bemerkning fra hr. Langlos side.

Det foreligger to spørsmål i dag. Det ene er om komiteen har innvendinger å gjøre mot den fullmakt som Regjeringen har gitt utenriksministeren til om nødvendig å tilby et bidrag på 6 mill. kroner. Det ser ikke i dag ut til at det er noe synderlig aktuelt spørsmål, men utenriksministeren har altså fått denne fullmakt under forbehold av Stortingets samtykke. Og hvis komiteen ikke reiser sterke innvendinger mot det, ville jeg for min del anse det for å være hensiktsmessig at utenriksministeren fortsatt har denne mulighet for å kunne operere, dersom det skulle vise seg at det ennå har noen hensikt.

Det annet spørsmål er det som hr. Langlo reiste. Hvis nå situasjonen blir den at generalforsamlingen oppløses eller går fra hverandre uten å få vedtatt noe budsjett for året 1965, så står man jo meget vanskelig i det, fordi det er på grunnlag av budsjettet at kontingentene for medlemslandene utlignes. Man vil altså da ikke få noe vedtak om den ordinære kontingentbetaling og om kontingentens størrelse for de enkelte land. FN er i den situasjon, etter hva jeg har fått opplyst, at midt i januar

hadde organisasjonen innestående på sine regulære konti 14,5 mill. dollars. Til de normale, løpende driftsutgifter går med ca. 9 mill. dollars i måneden, det vil si at i slutten av februar er kassen tom. Da oppstår det spørsmål om vi ikke bør innbetale en kontingent som så noenlunde svarer f.eks. til kontingenten i fjor, eller noe liknende, for å holde organisasjonen gående.

Jeg skulle tro at dette er et av de spørsmål som man må søke å finne fram til en forståelse om i løpet av dagen eller morgendagen, og jeg har uten videre gått ut fra at ingen vil kunne ha noe å innvende mot at Norge innbetaler et slikt beløp for å bidra til at organisasjonen overhodet skal kunne holdes i live i den tid som må gå inntil man finner en løsning.

Så vidt jeg vet – men dette er jeg ikke sikker på – pleier vi å betale vårt bidrag i terminer. Det har i og for seg ingenting å si, det kan her bli nødvendig å betale hele beløpet noenlunde snart, og det vil formodentlig de aller fleste medlemsland gjøre.

Det er disse to spørsmål som det vil kunne være ønskelig fra mitt synspunkt sett om man nå uttalte seg om.

Hambro: Jeg tror det er riktig som hr. Borten sa, og som også statsråden annonserte, at en full debatt bør heller vente til utenriksministeren kommer tilbake. Derfor vil jeg bare konsentrere meg om de to spørsmål som har vært nevnt.

I likhet med de andre medlemmer som her har uttalt seg, har jeg ingen innvending mot denne fullmakt på 6 mill. kroner, og jeg er også tilhenger av at Norge om nødvendig og så tidlig som mulig betaler inn hele sin kontingent slik man antar den vil bli. Som hovedsynspunkt vil jeg bare understreke hva de andre har sagt, at selvfølgelig er det nu en meget alvorlig krisesituasjon på alle måter, slik som understreket sterkest av hr. Erling Petersen og hr. Ingvaldsen, men allikevel må vi vel alle være enige om at hovedsaken for oss i den nuværende situasjon må være å holde liv i pasienten inntil pasienten kan komme under virkelig konstruktiv behandling.

Bondevik: Det var i første rekkje eit spørsmål som vel har juridisk karakter. Eg forstod fungerande utanriksminister slik at Sovjet var viljug til å betala inn ein viss sum friviljug, med den tanken å få FN i full funksjon, slik at det kunne konstituerast og koma inn i dei lovlege formene. Vil det vera i samsvar med pakta? Kan ein friviljug kontingent koma i staden for den kontingenten som Sovjet skuldar? Det er vel det kjernen er at dei ikkje har betalt sin kontingent på to år. Dersom dei no vil finna ei friviljug ordning, kan det då tenkjast som eit avdrag på den faste kontingenten og såleis gjera FN i stand til å setjast i full funksjon? Det var det eine.

Det andre spørsmålet er det mogleg at statsråden ikkje kan svara på. Det er fleire som har vore inne på dette at me kunne betala inn heilt eller delvis vår kontingent for dette året, ut frå det vi har betalt den siste tida. Veit statsråden noko om andre land har same plan om å betala inn heilt eller delvis på den nye kvoten, når det ikkje er fastsett nokon ting? Kor mykje er i tilfelle 6 mill. kroner som ein vil gje

fullmakt om, samanlikna med den kontingenten Norge har hatt dei siste åra? Det er vel så at det er ein del av oss som ikkje er flinke til å hugsa tal, endå me har sett dette mange gonger. Eg hugsar det ikkje, eg har sett talet mange gonger, men det er med meg som fleire andre, at tal går ut og inn, og no har eg ikkje talet for meg. Men det er kanskje råd å gje eit konkret svar på dette.

Erling Petersen: For ikke å bli misforstått med mitt første innlegg vil jeg gjerne si at jeg har ikke noe imot at man bruker 6 mill. kroner hvis det er en rimelig sjanse til å løse FN's finanskriser. 6 mill. kroner er jo i verdensformat et meget moderat beløp, og det er heller ikke noe avskrekkende beløp for norske finanser. Men det jeg ville peke på i mitt innlegg, var at jeg tror man med denne type initiativ beveger seg inn i en blindgate, både fordi man søker å løse et overflateproblem, og for det annet fordi denne forslagsgruppen som eventuelt er i aktivitet, selv med en betydelig tilslutning av land, ikke kan overta hele den finansielle byrde med FN hvis den store bidragsyter, De forente stater, ikke er med, så forutsetningen må være en rent generell tilslutning. Jeg kan ikke se noen annen gruppe som kan påta seg å bære fram De forente nasjoner økonomisk, hvis det svikter blant de store bidragsyterne.

For å avslutte: hr. Hambro brukte et bilde om at det gjaldt å holde liv i pasienten. Det var et godt eksempel, men jeg kunne tenke meg et annet: Hvis en mann har koldbrann i den ene foten, kan man prøve å redde mannen i sin helhet med kolde omslag – det går som regel galt – eller man kan ofre foten. I det siste tilfelle blir det ikke samme mannen lenger, men han kan tross alt hinke rundt, hva han ellers ikke kunne. Jeg er redd for at kanskje er den situasjon vi står overfor, nettopp denne som kommer til uttrykk i det siste eksemplet, uten at jeg skal ta opp det til seriøs debatt.

Ingvaldsen: Jeg forstår at spørsmålet om de 6 mill. kroner som var aktuelt i forrige uke, og som Regjeringen hadde gitt fullmakt om, i grunnen er bortfalt i og med at forsøket på å få i stand en frivillig ordning ikke lenger er aktuelt, og det er snakk om at generalforsamlingen skal oppløses. Jeg synes det var helt riktig at Regjeringen gikk inn for den ordningen.

Det nye spørsmål nå er altså, hvis generalforsamlingen oppløses, hvordan man nå skal greie likviditetssituasjonen. Det er etter min mening et nytt spørsmål, og det vil vel utenriksministeren ta opp spesielt når han kommer tilbake. Jeg synes også det er rimelig at vi gjør hva vi kan for å hindre en total stopp, men det ville jo være interessant å høre hvordan stillingen er, og særlig om, som hr. Erling Petersen sa, det er noen mulighet for at de store bidragsyterne kan komme med, og om det i det hele tatt har noen hensikt med en sann aksjon.

Statsråd Gundersen: Hr. Bondevik stilte meg et spørsmål, og det er ikke så helt lett å svare på dem. Det kompromiss man forsøkte å finne fram til, og som gikk under navnet Pazhwak-planen, gikk ut på å finne en ordning slik at FN fikk de tilstrekkelige økonomiske bidrag, også fra Sovjet-Unionen og Østblokken, uten at organisasjonen tok stilling til den forskjell i synet på det rettslige spørsmål

som foreligger. Sovjet mener at det har foregått en maktforskyvning og en kompetanseforskyvning i FN fra Sikkerhetsrådet til generalforsamlingen, som er i strid med pakten. De hevder at generalforsamlingen etter pakten ikke har noen rettslig kompetanse til å sette i gang disse såkalte fredsbevarende operasjoner, og under enhver omstendighet kan generalforsamlingen ikke ha noen adgang til å pålegge også de medlemsland å være med å betale for disse operasjonene, som stemmer mot dem, og som er uenige i at de settes i gang.

Jeg skal ikke uttale meg om dette stridsspørsmål. Det ble, som man vet, forelagt for den internasjonale domstol i Haag. Det var etter mitt personlige skjønn en nokså uforsiktig ting som FN der gjorde. Man skjøv et problem som essensielt er et politisk problem, inn på domstolen. Og domstolen engasjerte seg, men det var et flertall og et mindretall, og flertallet hevdet at alle medlemsland, uansett hvilken stilling de hadde tatt til saken i generalforsamlingen, var pliktige til å være med på å betale. Men det er bare en rådgivende uttalelse som domstolen der har avgitt. Den er ikke bindende for medlemslandene eller for organisasjonen. Og der står man altså.

Hambro: Ble det ikke etterpå vedtatt av generalforsamlingen at de godkjente den rådgivningen?

Statsråd Gundersen: Ja, det ble det. Men det er etter mitt skjønn bare en forskyvning av problemet, og det eksisterer fremdeles. De land som mener at beslutningene var ulovlige og i hvert fall ikke bindende for dem, opprettholdt den oppfatningen, og de opprettholdt den også i FN's voteringer.

Nå finnes det ikke noen måte å få løst dette spørsmålet på. Rettslig sett kan det ikke løses, og derfor måtte det kompromiss man arbeidet med, få en slik form at man unngikk å ta standpunkt til det, men samtidig løste den praktiske vanskeligheten. Så langt var man kommet. Og i motsetning til mange er jeg av den oppfatning at det ikke er Sovjets hensikt nå å forsøke å få sprengt eller oppløst FN. Heller ikke tar det sikte på noen avgjørende endring i fundamentale forhold. Men jeg vil tro at det tar sikte på å få reversert den makt- og kompetanseforskyvning som faktisk har foregått, altså tilbake til Sikkerhetsrådet igjen, hvor Sovjet har sin vetorett. Jeg har også den oppfatning at det på vestlig hold, også i Amerika, gjør seg sterke tendenser gjeldende i samme retning, for med den sammensetning som generalforsamlingen nå etter hvert har fått, så står man jo i fare for at et flertall i generalforsamlingen som ikke har tilstrekkelig makt og ansvar for verdensutviklingen, kan komme til å sette i gang ting som ingen av stormaktene ser seg tjent med.

Men dette er en utvikling som nok tar tid, den er vel ikke løst på én sesjon eller i én forhandlingsrunde.

Jeg vet ikke om dette er tilstrekkelig svar for hr. Bondevik, men det er ikke godt å gi noe utførlig svar hvis man skal ekstemperere – slik jeg gjør nå – og dessuten være relativt kort.

Når det gjelder spørsmålet om den ordinære kontingent for i år, går jeg ut fra at en slik kontingentinnbetaling må være et ledd i en underhåndsordning som man

kommer fram til i løpet av dagen, at alle land eller de fleste land erklærer seg villige til å betale kontingent på basis av – la oss si – foregående års kontingent. I så fall vil jeg, som de fleste her, anse det for å være helt klart at det bør vi gjøre, for ellers går det ganske enkelt ikke. Det går ikke lenger enn til utgangen av februar, hvis man ikke gjør det.

Det var et spørsmål til fra hr. Bondevik, om hvordan de 6 mill. kroner beregnes. Man har tatt sitt utgangspunkt i at Sovjet vil gi et bidrag på ca. 20 millioner, og så har man brukt kontingentskalaen og lignet ut på alle andre land, og er dermed kommet fram til 6 mill. kroner for vårt lands vedkommende. Det er beregningsmåten.

Formannen: Hva er vårt ordinære bidrag?

Statsråd Gundersen: Vårt ordinære bidrag er 2,6 mill. kroner. Jeg ser at det for 1964 var 2,8 mill. kroner. Hvordan sammenhengen er der, vet jeg ikke.

Langlo: Det var til dette siste. Vårt bidrag er jo 0,45 pst. av dei utgifter som skal liknast ut – i all fall var det det. Eg veit ikkje om det er lagt på siste året, men det var den gamle satsen. Bruttobudsjettet i 1964 var på 101 mill. dollars eller noko slikt. Men vi skal jo betale berre av dei utgiftene som kviler på FN, så eg trur det ordinære bidraget skulle liggje på ca. 3 mill. kroner – eg kan ikkje seie det presist. Men at vi må betale inn er i all fall mi meining. Det er ingen risiko i det heile.

Formannen: Flere har ikke forlangt ordet, og jeg forstår det da slik at den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite ikke har noe å innvende mot den fullmakt som Regjeringen har gitt utenriksministeren, og at den står ved makt. Jeg forstår det også slik at komiteen ikke har noen innvending mot at Regjeringen betaler et beløp som svarer noenlunde til det som vi ordinært betaler i kontingent til De forente nasjoner, forutsatt at andre land gjør det samme. Men dette siste spørsmål blir det da anledning til å komme tilbake til når utenriksministeren er kommet tilbake.

Erling Petersen: Får jeg lov å stille et ganske kort spørsmål til fungerende utenriksminister. Jeg har grunn til å tro at den britiske statsminister i meget nær fremtid vil legge fram et nytt kriseprogram i Storbritannia, som kan bety et visst skifte av tyngdepunktet i krisepolitikken. Mitt spørsmål er om Regjeringen denne gang har fått noen forhåndsorientering, om det i tilfelle er noen opplysninger som kan gis denne komite på dette tidspunkt?

Statsråd Gundersen: Jeg kan til det bare svare at jeg ikke selv kjenner til noen slike forhåndsopplysninger. Men jeg er jo heller ikke forberedt på å svare på et slikt spørsmål, så om det foreligger noe i departementet som jeg til nå ikke har fått rede på, kan jeg ikke vite. Men nå er jo statsministeren der borte, og han har samtaler med Wilson enten i dag eller i morgen, og jeg går ut fra at hvis det er

meningen fra britisk side å gi oss opplysninger, så må de i all fall komme med dem da, og da skal jeg rapportere det videre.

Røiseland: Dersom det er så at det vil bli lagt fram ein plan om nye tiltak i England, f.eks. at dei skal avvikle ein del av importavgiften og gå over til kvantitative restriksjonar når det gjeld importen, var det nokså viktig å få diskutert det her før møtet i Reykjavik, for EFTA blir vel eit av dei store spørsmål under møtet i Reykjavik, om ikkje i plenum kanskje så i all fall bak kulissane. Då burde ein helst ha drøft det her dersom det var noko nytt, slik at ein veit korleis ein skal stelle seg.

Statsråd Gundersen: Når er møtet i Reykjavik?

Røiseland: Vi skal reise herfrå den 12.

Hegna: I det siste møte i den norske delegasjon til Nordisk Råd var man inne på en del av disse spørsmål, og hvis jeg ikke oppfattet utgangen på møtet helt galt, var den det at vi skulle søke å få en orientering før vi reiser til Reykjavik. Det var altså den norske delegasjon, men jeg er enig med hr. Røiseland i at det kanskje først bør gjøres her i komiteen. Men et av stedene bør det i all fall gjøres.

Statsråd Gundersen: Jeg skal sørge for at det blir gjort.

Formannen: Jeg skal også ha min oppmerksomhet henvendt på dette spørsmål.

Jeg vil gjerne forelegge spørsmålet om det er noen i komiteen som har noe imot at vi til et slikt møte eventuelt innbyr de medlemmer av den norske delegasjon til Nordisk Råd som ikke er medlemmer av den utvidede utenrikskomite?

Ingvaldsen: Når det gjelder spørsmålet om England og EFTA, kan man jo se dette på forskjellig måte. Jeg er tilbøyelig til å se nokså alvorlig på det. Hvis det nå blir slik at England to ganger gjennomfører visse tiltak som strider mot EFTA-avtalen og bestemmelsene om konsultasjoner, ser det ut til å nærme seg et system. Og det må jo da få nokså alvorlige konsekvenser for hvordan de andre medlemsland i EFTA vil betrakte forpliktelsene etter avtalen. Jeg for min del synes at det ville ha vært naturlig om Regjeringen hadde nærmet seg dette problem underhånden overfor den engelske regjering – jeg vet ikke om den har gjort det allerede – så man kunne unngå en slik situasjon. For det er jo tross alt en avtale som man har inngått, og å fravike en slik avtale kan vel skje ved et uhell én gang, men begynner det å bli noe som ligner et system, fortøner det seg jo litt anderledes. Så hvis Regjeringen kunne gjøre noe for å avverge en utvikling i den retning, synes jeg det ville være en fordel.

Erling Petersen: Jeg vil bare si at jeg tror ikke – uten at jeg vet det – at det er samme plikt til konsultasjoner denne gang som det var forrige gang. Det kommer jo an på innholdet i det hele.

Formannen: Jeg tror nok at man kan gå ut fra at Regjeringen har sin oppmerksomhet henvendt på saken, og jeg tror nok at statsministeren i London nå vil framholde de norske synspunkter på disse spørsmål. Men vi kan vel være enige om at det vil være meget nyttig å ha et møte i denne komite. Jeg går da ut fra at komiteen ikke har noe imot at vi innbyr de medlemmer av den norske delegasjon som ikke er medlemmer av denne komite, til slike drøftelser.

Møtet hevet kl. 11.05.